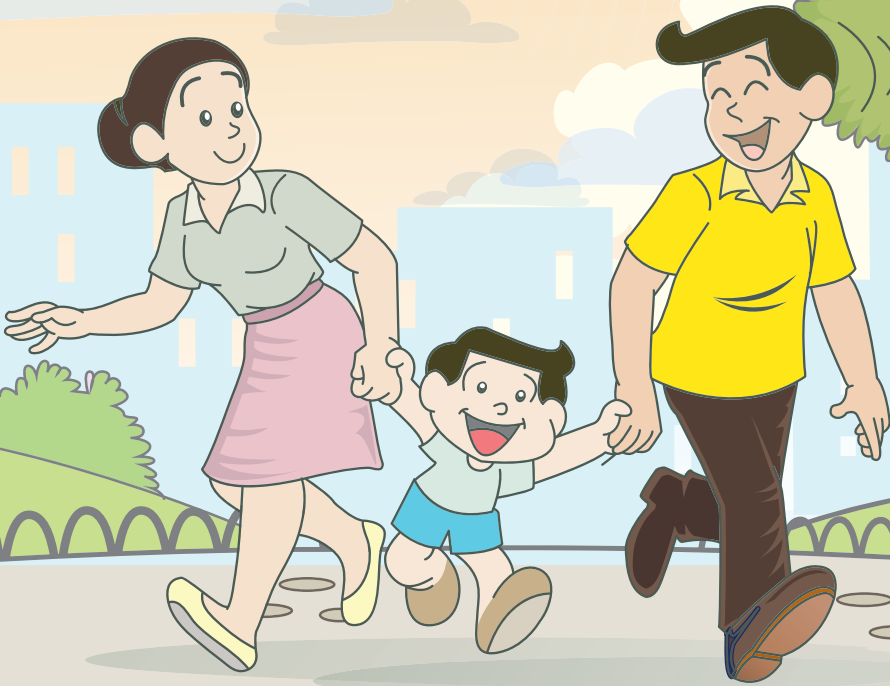

คู่มือ

การดูแลผู้ติดสุรา และสารเสพติดโดยญาติ สำหรับการบำบัดดูแลทางโทรศัพท์

สนับสนุนโดย
แผนงานการพัฒนากระบวนการดูแล
ผู้ที่มีปัญหาการดื่มสุรา (นรส.)

การดูแลผู้ติดสุรา และสารเสพติดโดยญาติ สำหรับการบำบัดดูแลทางโทรศัพท์

แผนงานวิจัยการเสพติดแอลกอฮอล์

ฝรส.

คู่มือการดูแลผู้ติดสุราและสารเสพติดโดยญาติ สำหรับการบำบัดดูแลทางโทรศัพท์

เรียบเรียงโดย

ดร.हरรรษา เศรษฐบุปผา

นางจารุณี รัตมีสุวิวัฒน์

นางสาวสกวรัตน์ เทพประสงค์

สนับสนุนโดย

แผนงานการพัฒนากระบวนการดูแลผู้มีปัญหาการดื่มสุรา (พรส.)

แผนงานวิชาการพัฒนารูปแบบการดูแลผู้เสพสารเสพติดในชุมชน

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

พิมพ์ เผยแพร่ และสงวนลิขสิทธิ์โดย

แผนงานการพัฒนากระบวนการดูแลผู้มีปัญหาการดื่มสุรา (พรส.)

ชั้น 2 อาคารฟื้นฟูสมรรถภาพ โรงพยาบาลสวนปรุง

เลขที่ 131 ถนนช่างหล่อ ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50100

โทรศัพท์ 0 5328 0228 ต่อ 60236, 60525 โทรสาร 0 5327 3201

มือถือ 08 0491 0505, 08 0500 2140

www.i-mapthailand.org

พิมพ์ครั้งที่ 1 : กรกฎาคม 2556

จำนวน : 16 หน้า

จำนวนที่พิมพ์ : 2,000 เล่ม

ออกแบบ/พิมพ์ที่ : วนิดาการพิมพ์ โทรศัพท์ 0 5311 0503-4, 08 1783 8569

ข้อมูลการค้นคว้า :

हरรรษา เศรษฐบุปผา, จารุณี รัตมีสุวิวัฒน์ และสกวรัตน์ เทพประสงค์. คู่มือการดูแลผู้ติดสุราและสารเสพติดโดยญาติ สำหรับการบำบัดดูแลทางโทรศัพท์. เชียงใหม่: แผนงานการพัฒนากระบวนการดูแลผู้มีปัญหาการดื่มสุรา (พรส.); 2556.

เอกสารนี้เผยแพร่เป็นเอกสารสาธารณะ ไม่อนุญาติให้จัดเก็บ ถ้ายทอด ไม่ว่าจะด้วยรูปแบบหรือวิธีการใดๆ เพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้า หน่วยงานหรือบุคคลที่มีความสนใจ สามารถติดต่อขอรับการสนับสนุนเอกสารได้ที่แผนงาน พรส. โทรศัพท์ 0 5328 0228 ต่อ 60236, 60525 โทรสาร 0 5327 3201 หรือดาวน์โหลดข้อมูลได้ที่ www.i-mapthailand.org

คำนำ

โปรแกรมโทรถาม ตามเยี่ยม หรือโปรแกรมการบำบัดดูแลเชิงรุก ในชุมชนทางโทรศัพท์สำหรับผู้ติดสุราและสารเสพติดเป็นคู่มือที่จัดทำเพื่อให้ทีมสุขภาพนำไปใช้ในการบำบัดดูแลผู้ติดสุราและสารเสพติดในชุมชน โดยขั้นตอนของการพัฒนาโปรแกรมห้างกล่าวพัฒนาจากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง ความต้องการการดูแลเชิงรุกในชุมชนทางโทรศัพท์จาก 1) ผู้ติดสุราและสารเสพติด 2) ญาติ ผู้มีส่วนในการดูแลผู้ติดสุราและสารเสพติด 3) แกนนำในชุมชน และ 4) ทีมสุขภาพ ร่วมกับเนื้อหาที่ดัดแปลงจากโปรแกรมใกล้บ้านสมานใจสำหรับผู้ติดสุรา (หรรษา เศรษฐบุปผา, จารุณี รัศมีสุวิวัฒน์, นพวรรณ อุปคำ และภรภัทร สิมะวงศ์, 2555)

ต่อจากนั้นจึงนำมาพัฒนาเป็นการบำบัดดูแลเชิงรุกในชุมชนทางโทรศัพท์สำหรับผู้ติดสุราและสารเสพติด และได้ดำเนินการจัดประชุมวิพากษ์สาระและการดำเนินงานของโปรแกรมฯ ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีผู้เข้าร่วมได้แก่ 1) นักวิชาการและบุคลากรทางสาธารณสุข ผู้ทรงคุณวุฒิ และเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการดูแลผู้ติดสุราและสารเสพติด 2) ผู้ติดสุราและสารเสพติด ญาติ และผู้มีส่วนในการดูแลผู้ติดสุราและสารเสพติด 3) แกนนำในชุมชน และ 4) ทีมสุขภาพ เพื่อนำมาปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมตามข้อสรุปจากการประชุมวิพากษ์ นำไปทดลองใช้ในพื้นที่เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินการตามโปรแกรมฯ และพัฒนาเป็นโปรแกรมการบำบัดดูแลเชิงรุกในชุมชนทางโทรศัพท์สำหรับผู้ติดสุราและสารเสพติดแล้วนำไปโปรแกรมไปศึกษาประสิทธิผลใน 1 เดือน โดยใช้วิธีการทดลองแบบสุ่ม และมีกลุ่มควบคุม (Randomized Control Trial) ซึ่งพบว่าผู้ติดสุราและสารเสพติดสามารถลด ละ เลิกการใช้สุราและสารเสพติดได้ และไม่มีอาการกลับมาซ้ำซ้ำด้วยโรคติดสุราและสารเสพติด

เนื้อหาจะประกอบด้วย

1. ลักษณะของโปรแกรมการบำบัดดูแลเชิงรุกในชุมชนทางโทรศัพท์สำหรับ ผู้ติดสุราและสารเสพติด
2. ขั้นตอนการดำเนินการของโปรแกรมฯ
3. แบบบันทึกโทรถาม ตามเยี่ยม

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าโปรแกรมโทรถาม ตามเยี่ยมสำหรับ ผู้ติดสุราและสารเสพติดจักเป็นประโยชน์ต่อทีมสุขภาพในการดูแลช่วยเหลือ ผู้ติดสุราและสารเสพติดเพื่อลด ละ เลิกการใช้สุราและสารเสพติด รวมถึง ลดอัตราการกลับมารักษาซ้ำในโรงพยาบาลและเพื่อให้ผู้ติดสุราและสารเสพติด มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

คณะผู้จัดทำ
กรกฎาคม 2556

สารบัญ

คู่มือการดูแลผู้ติดสุราและสารเสพติดโดยญาติ สำหรับการบำบัดดูแลทางโทรศัพท์	6
การดูแลที่อยู่อาศัย	7
การจัดการกับภาวะวิกฤต	9
การรับบริการการปรึกษา	15
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการวิพากษ์โปรแกรมฯ	16

คู่มือการดูแลผู้ติดเชื้อและสารเสพติดโดยญาติ สำหรับการบำบัดดูแลทางโทรศัพท์

คู่มือการดูแลผู้ติดเชื้อและสารเสพติดโดยญาติ ประกอบด้วยสาระ
3 ด้านได้แก่

- 1) การดูแลที่อยู่อาศัย
- 2) การจัดการกับภาวะวิกฤต
- 3) การให้การปรึกษา

1 การดูแลที่อยู่อาศัย

สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ปลอดภัย เหมาะสม ดังนั้นญาติควรแนะนำผู้ติดสุราและสารเสพติดในการจัดการที่อยู่อาศัยดังนี้

ภายในบ้าน

1. จัดบ้านให้มีอากาศถ่ายเทสะดวก แสงสว่างส่องถึง เปิดหน้าต่าง
2. ปิดกวาด เช็ดถูบ้านเป็นประจำ เปลี่ยนผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน อย่างน้อยอาทิตย์ละ 1 ครั้ง

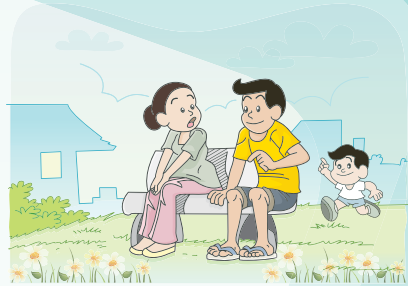
3. ทำความสะอาดห้องน้ำบ่อยๆ มีแสงสว่างเพียงพอ เพื่อป้องกันการลื่นหกล้ม
4. จัดสิ่งแวดล้อมในบ้าน/ห้องนอน ให้ต่างจากสภาพเดิมที่เคยใช้สารเสพติด
5. ห้ามมีสุรา เบียร์ สารเสพติดอื่น ๆ รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการเสพสารเสพติดภายในบ้าน เพราะอาจเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการอยากใช้สารเสพติด

6. จัดเก็บของใช้ให้เป็นระเบียบ มิดชิด เก็บวัสดุอุปกรณ์ที่อาจนำมาทำร้ายตนเองหรือผู้อื่น เช่น มีด เข็ม ยาฆ่าแมลง
7. ควบคุมการใช้พาหนะอย่างเหมาะสม

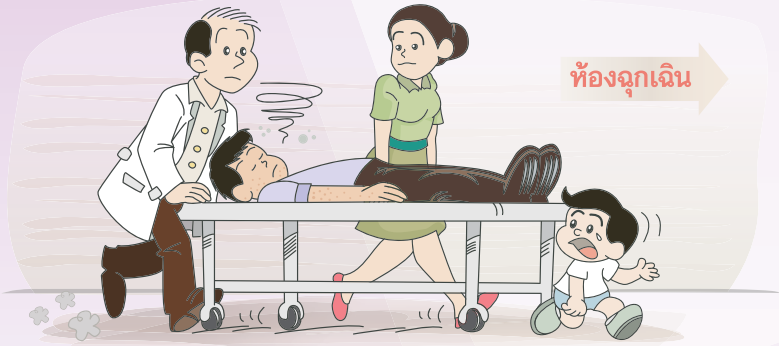
ภายนอกบ้าน

1. ดูแลสภาพแวดล้อมนอกบ้าน ให้สะอาดและปลอดภัย สามารถควบคุมการติดต่อของบุคคลภายนอกให้มาเยี่ยมเยียนได้
2. ปลูกต้นไม้ จัดสวนหย่อม ให้บ้านมีความสวยงาม น่าอยู่
3. สังเกต (เพื่อนบ้านข้างเคียงที่เป็นตัวกระตุ้น) และพยายามช่วยผู้ป่วยให้หลีกเลี่ยง

2 การจัดการกับภาวะวิกฤต

เมื่อเกิดภาวะวิกฤต ญาติผู้ติดสุราและสารเสพติด ควรสังเกต ประเมินอาการในภาวะวิกฤติ และสามารถจัดการอาการเบื้องต้นของผู้ติดสุราและสารเสพติดและขอความช่วยเหลือผู้เกี่ยวข้องในการส่งต่อเพื่อรับการรักษาที่เหมาะสม

การจัดการกับอาการต่างๆ

1. อาการที่ผู้ติดสุราและสารเสพติดเพ่งเสพ หรือเสพติดต่อกันเป็นเวลานาน

- ดูแลให้นอนพักบนเตียง
- จัดสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัย เก็บของมีคม อุปกรณ์ที่อาจใช้เป็นอาวุธ และป้องกันอุบัติเหตุ
- ดูแลให้มีความสุขสบาย เช่น การทำความสะอาดร่างกาย การรับประทานอาหาร การพักผ่อน การขับถ่าย

- ในกรณีที่ผู้ติดเชื้อและสารเสพติดก้าวร้าว ควบคุมตัวเองไม่ได้ มีแนวโน้มในการทำร้ายผู้อื่น ทำร้ายตนเองหรือทรัพย์สิน ควรให้คำแนะนำด้วยท่าทีที่สงบ และให้ผู้ป่วยรับประทานยาทางจิตเวชที่ได้รับมา
- จัดผู้ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด
- ถ้าผู้ป่วยมีอาการรุนแรงให้ระมัดระวังอันตรายที่เกิดจากอาการรุนแรง และอาจพิจารณาส่งต่อโรงพยาบาลใกล้บ้าน เพื่อให้การรักษาที่เหมาะสม

2. อาการอยากยา

- แนะนำให้ผู้ติดเชื้อและสารเสพติดหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่กระตุ้นความรู้สึกอยากยา เช่น เปลี่ยนสิ่งแวดล้อม หลีกเลี่ยงการพบปะเพื่อนที่เสพ หรือผู้ขาย ฯลฯ
- หากิจกรรมทำเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจ
- การปรับเปลี่ยนตารางชีวิตประจำวัน
- แนะนำให้ผู้ติดเชื้อและสารเสพติดออกกำลังกาย

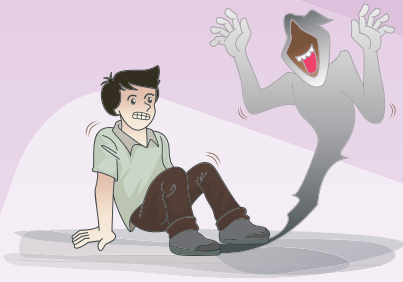
ตารางชีวิตประจำวัน	
07.00 น.	ออกกำลังกาย
08.00 น.	ทานอาหารเช้า
09.00-12.00 น.	ปลูกต้นไม้ + รดน้ำต้นไม้ + อ่านหนังสือ + ฟังเพลง + ทำความสะอาด: อาบน้ำ
12.00 น.	ทานอาหารกลางวัน
13.00-16.00 น.	ทำงานช่วงทรงงา
17.00 น.	เดินเล่นที่สวนสาธารณะ: ซักงาน เล่นแบดมินตัน
18.00 น.	อาบน้ำ + ทานข้าวเย็น
19.30 น.	ดูทีวีกับครอบครัว
21.00 น.	เข้านอน

- พูดคุยกับผู้ติดสุราและสารเสพติด เพื่อให้ผู้ติดสุราและสารเสพติด ผ่อนคลายความเครียด
- แนะนำให้ผู้ติดสุราและสารเสพติดรับประทานอาหารที่มีประโยชน์
- มีส่วนร่วมในการให้กำลังใจ และเข้าใจในกระบวนการรักษา

- แนะนำให้ผู้ติดสุราและสารเสพติดงดดื่มสุรา งดบุหรี่/ยาเส้น/กาแฟ และงดเสพสารกระตุ้นประสาทอื่นๆ เนื่องจากกระตุ้นให้เกิดอาการทางจิตได้
- ในกรณีที่ผู้ติดสุราและสารเสพติดก้าวร้าว ควบคุมตัวเองไม่ได้ มีแนวโน้มในการทำร้ายผู้อื่น ทำร้ายตนเอง ควรให้คำแนะนำด้วยท่าทีที่สงบ และให้ผู้ป่วยรับประทานยาทางจิตเวชที่ได้รับมา
- จัดผู้ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด
- ถ้าผู้ป่วยมีอาการรุนแรงให้ระมัดระวังอันตรายที่เกิดจากอาการรุนแรง และอาจพิจารณาส่งต่อโรงพยาบาลใกล้บ้าน เพื่อให้การรักษาที่เหมาะสม

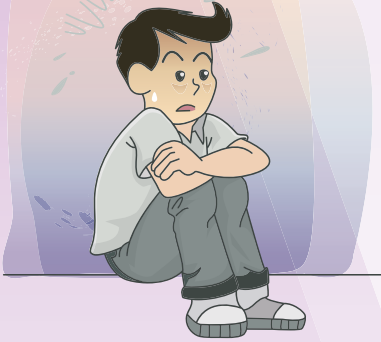

3. อาการประสาทหลอน หูแว่ว มีความคิดหลงผิด ระแวงกลัวคนมาทำร้าย

- ดูแลให้ผู้ติดสุราและสารเสพติด อยู่ในสถานที่สงบ มีแสงสว่าง และปราศจากสิ่งเร้าที่กระตุ้นให้เกิดอาการประสาทหลอน
- ดูแลให้ผู้ติดสุราและสารเสพติดมีความสุขสบาย เช่น การทำความสะอาดร่างกาย การรับประทานอาหาร การพักผ่อน การขับถ่าย
- ในกรณีที่ผู้ติดสุราและสารเสพติดก้าวร้าว ควบคุมตัวเองไม่ได้ มีแนวโน้มในการทำร้ายผู้อื่น ทำร้ายตนเอง ควรให้คำแนะนำด้วยท่าทีที่สงบ และให้ผู้ป่วยรับประทานยาทางจิตเวชที่ได้รับมา
- จัดผู้ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด
- ถ้าผู้ป่วยมีอาการรุนแรงให้ระมัดระวังอันตรายที่เกิดจากอาการรุนแรง และอาจพิจารณาส่งต่อโรงพยาบาลใกล้บ้าน เพื่อให้การรักษาที่เหมาะสม

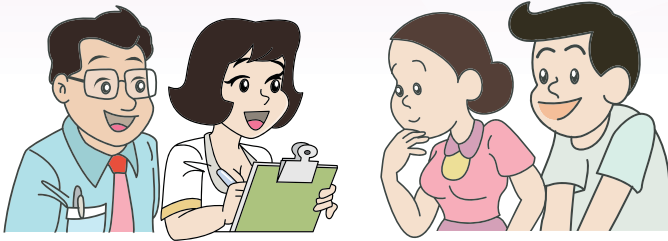

ชีวิตผมแย่แน่ ตกต่ำ และทุกข์ทรมานเหลือเกิน
ไม่อาจจะมีชีวิตต่อไปได้

4. อาการซึมเศร้า

- ประเมินความเสี่ยงการฆ่าตัวตาย ทั้งคำพูด วิธีการ ความคิด โดยดูแลผู้ติดสุราและสารเสพติดอย่างใกล้ชิดเพื่อป้องกันการทำร้ายตนเอง
- จัดเก็บอุปกรณ์ที่มีคม สารเคมีในที่ที่ปลอดภัย
- จัดผู้ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด
- ถ้าผู้ป่วยมีอาการรุนแรง อาจพิจารณาส่งต่อโรงพยาบาลใกล้บ้าน เพื่อให้การรักษาที่เหมาะสม

5. อาการนอนไม่หลับ

- แนะนำให้ผู้ติดสุราและสารเสพติดรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ โดยควรรับประทานอาหารเช้า หรือดื่มเครื่องดื่มอุ่นๆ ก่อนนอน

- แนะนำให้ผู้ติดสุราและสารเสพติดออกกำลังกาย
- หาวิธีผ่อนคลายความเครียดให้ผู้ติดสุราและสารเสพติด
- หากอาการไม่ดีขึ้นให้รีบไปพบแพทย์เพื่อรับการตรวจ วินิจฉัย และรักษา

3 การรับบริการการปรึกษา

การรับบริการการปรึกษา เป็นการช่วยเหลือทางจิตใจ โดยการพูดคุย สื่อสาร ระหว่างญาติผู้ติดสุราและสารเสพติด และทีมสุขภาพ เพื่อให้ผู้ติดสุรา และสารเสพติดได้ระบายความรู้สึกและความคับข้องใจออกมา เกิดความเข้าใจ ในปัญหาที่แท้จริงและสาเหตุของปัญหา จนสามารถหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง ซึ่งใช้เวลาอย่างน้อย 30-45 นาที

แหล่งบริการที่ผู้ติดสุราและสารเสพติดและครอบครัวสามารถขอรับ บริการได้ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล โรงพยาบาลใกล้บ้าน โรงพยาบาลรณรงค์รักษานิพนธ์ที่ใกล้เคียง หรือโทร.1323 สายด่วนสุขภาพจิต หรือโทร.1165 สายด่วนยาเสพติด

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการวิพากษ์โปรแกรมฯ

1. นพ.อภิรักษ์ อร่ามรัตน์	อาจารย์คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. นพ.ปริทรรศ ศิลปกิจ	รองผู้อำนวยการฝ่ายการแพทย์ โรงพยาบาลสวนปรุง เชียงใหม่
3. พญ.พันธุ์นภา กิตติรัตน์ไพบุลย์	ผู้จัดการแผนงานการพัฒนาระบบ การดูแลผู้มีปัญหาการดื่มสุรา
4. ผศ.พญ.สุรินทร์พร ลิขิตเสถียร	อาจารย์คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5. นางสุนีย์ กิรติพงศธร	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลธัญญารักษ์ เชียงใหม่
6. นางดวงเดือน นรสิงห์	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลสวนปรุง เชียงใหม่

แผนงานการพัฒนากระบวนการดูแลผู้มีปัญหาการติ่มสุรา (พรส.)

ชั้น 2 อาคารฟื้นฟูสมรรถภาพ โรงพยาบาลสวนปรุง

เลขที่ 131 ถนนช่างหล่อ ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50100

โทรศัพท์ 0 5328 0228 ต่อ 60236, 60525 โทรสาร 0 5327 3201

www.i-mapthailand.org